

Društvo matematičara Srbije
Materijali za mlade matematičare, sv. 63

Rejmond Smalian

ŠAHOVSKE ZAGONETKE ŠERLOKA HOLMSA

50 uzbudljivih šahovskih problema

Prevod: B. Varga Jožef

Beograd, 2022.

Naslov originala:
Raymond Smullyan
The Chess Mysteries of Sherlock Holmes
50 Tantalizing Problems of Chess Detections
Hutchinson
London Melbourne Sydney Auckland Johannesburg

This translation published by arrangement with Alfred A. Knopf,
an imprint of The Knopf Doubleday Group,
a division of Penguin Random House, LLC.

Prevod: B. Varga Jožef
Šahovski konsultant i recenzent prevoda: dr Vojislav Petrović

Izdavač: Društvo matematičara Srbije
Materijali za mlade matematičare, sveska 63
Za izdavača: dr Miroslav Marić
Urednik: dr Zoran Kadelburg
Korice: Ivan Kadelburg
(fotografije Johannes Plenio i nepoznati autor)
Izdavanje ove knjige je pomogao brend „Meshka & friends“

ISBN 978-86-6447-027-8
Štampa: „Topalović“, Valjevo
Tiraž: 500 primeraka

CIP – Каталогизација у публикацији –
Народна библиотека Србије, Београд

794.1.05

СМЈУЛИЈАН, Рејмонд М., 1919-2017

Šahovske zagonetke Šerloka Holmsa : 50 uzbudljivih šahovskih problema / Rejmond Smalian ; Prevod: B. Varga Jožef. – Beograd : Društvo matematičara Srbije, 2022 (Valjevo : Topalović). – 135 str. : ilustr. ; 25cm. – (Materijali za mlade matematičare / Društvo matematičara Srbije ; sv. 63) Prevod dela: The Chess Mysteries of Sherlock Holmes / Raymond Smullyan. – Тираж 500.

ISBN 978-86-6447-027-8

а) Шах – Проблеми

COBISS.SR-ID 70381577

Sadržaj

Beleške za šahovske detektive 1

PRVI DEO: ŠERLOK HOLMS KOD ŠAHOVSKE TABLE

U kom smeru idu figure?	3
Jedna divna varijacija	10
Vežbica	13
Koje je boje?	17
Još jedna monohromatska	20
Preživeli lav	22
Misterija nestale figure	24
To naravno ne možete, znate!	31
Dve sitnice	36
Ser Redžinaldova šala	39
Milo za drago	41
Majkroftov problem	47
A gde treba da bude?	49
„Znati prošlost“	55
Studija imaginarnog šaha	59
Nerešeni problem	61

DRUGI DEO: MARSTONOVO OSTRVO

Na brodu	64
Misterija indijske šahovske garniture	68
Još jedno pitanje lokacije	69
Holms rešava spor	70
Pešak koji je slučajno srušen	72
Odakle je stigao?	73
Težak problem?	74
Misli jednog logičara	75
Pitanje o promociji	80
Senke prošlosti	81
Jezive uspomene	86
Zalutali lovac	91

Monohromatski, vredan pažnje 92

Problem ledi Ešli 93

Mala mistifikacija 94

Na Marstonovom ostrvu 95

Holmsovo objašnjenje 100

Epilog 109

Prilog 1. Moriartijevi zadaci 111

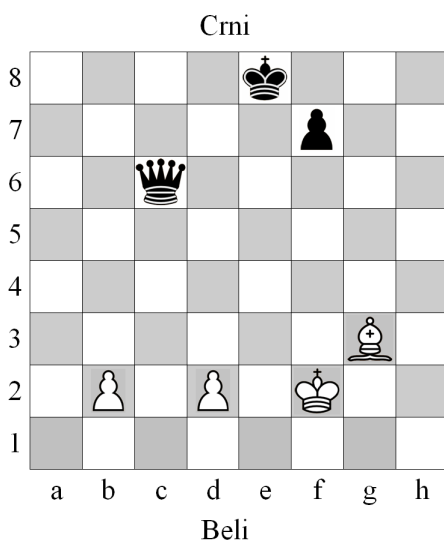
Prilog 2. Rešenja 116

Prilog 3. Rešenja Moriartijevih zadataka 127

Beleške za šahovske detektive

Pretpostavimo da tvrdim da u sledećoj poziciji nijedan pešak nije stigao do osmog reda. Da li biste mi verovali?

Ako biste poverovali, niste dobro razmišljali, naime ono što sam rekao je logički nemoguće. Evo zašto.

Da počnemo od početka. U ovoj knjizi, svako polje šahovske table označeno je slovom i brojem. Na primer, u gornjoj poziciji beli kralj je na polju f2, crni kralj na e8, beli lovac na g3, crna dama na c6, beli pešaci na b2 i d2 i crni pešak na f7.

E sad, kako je mogao beli lovac sa svog početnog polja c1 da se pomeri na g3, ako se beli pešaci na b2 i d2 nisu pomerili da bi ga pustili napolje? Jedina mogućnost je da se originalni lovac nije pomerao i da ga je uzela neka crna figura. To znači da je lovac na g3 nastao promocijom nekog belog pešaka. (Da napomenemo da pešak ne mora da se promovise u damu, već može i u topa, i u lovca i u skakača.) No, to je protivrečno zahtevu da nijedan pešak nije stigao do osmog reda.

Gornji problem je vrlo jednostavan primer zagonetki koje razmatra Šerlok Holms u ovoj neverovatnoj knjizi. Ovakvi problemi spadaju u tzv. retrogradnu ili, kratko, u retro analizu. Za razliku od klasičnih šahovskih problema, u kojima se traži da beli matira crnog u određenom broju poteza, u ovim problemima se razmatraju potezi koji su prethodili datoj poziciji, tj. istražuje se istorija te pozicije. Fascinantna je raznolikost pitanja koja se postavljaju u ovim zagonetkama. Na primer: gde je bila figura koja je slučajno pala s table? Koja je nedostajuća figura (ili figura koja je zamenjena novčićem)? Ili, data je pozicija iz koje se može zaključiti da je neka figura nastala promocijom pešaka, ali ne može se utvrditi koja je to figura. Čak može da se desi da ne može da se ustanovi da li je promovisana figura bela ili crna!

Ima i takvih pozicija u kojima može da se dokaže da beli ima mat u dva poteza, ali taj mat ne može da se prikaže. Zvuči neverovatno, ali je istinito.

Ovi problemi su intrigantne studije čisto deduktivnog rasuđivanja. Mogli bismo reći da su na granici između logike i šaha (u stvari, oni se ponekad nazivaju problemima šahovske logike). Oni često imaju psihološki ukus detektivske priče, i naravno imaju ogroman izazov za Holmsa. U stvari, njega interesuje samo ova vrsta šahovskih problema. Sreća naša da Holms ima brilijantno izlaganje u prvom delu ove knjige, i da svako ko zna poteze u šahu, može s uživanjem da prati tok događaja korak po korak. Do drugog dela čitalac će lako postati ekspert za rezonovanje koje traže ovi problemi, te će biti dovoljno pripremljen da bi mogao pomoći Holmsu oko nalaženja skrivenog blaga kapetana Marstona ili u razrešavanju misterije dvostrukog ubistva.

Naša je sreća da je Holms bio jako vešt u rešavanju ovog tipa šahovskih problema. Da on nije bio u stanju da reši jedan određeni od njih (saznaćete koji), ovu knjigu ne biste držali u ruci, jer bi postao žrtva Moriartijeve đavolske klopke, i izgubio bi život pre nego što je upoznao dr Votsona.

Rejmond M. Smalian

Elka Park, Njujork
februara 1979.